मानवं वक्ष्ये । स्निग्धा यतः पादपगुल्मवल्लयो निश्छिद्रपत्राश्च ततः सिरास्ति । पद्मचुद्रोशीरकुशाः सगुण्ड्राः काशाः कुशा वा नलिका नलो वा । खर्जूरलम्बर्जुनवेतसाः स्युः क्षीरान्विता वा कुमगुल्मवल्लयः । जलेभनागाः शतपत्रनीपाः स्युर्नक्तमालाश्च वसिन्धुवाराः । विभीतको वा मदयन्तिका वा यत्रास्ति तस्मिन् पुरुषत्रयेऽम्भः । स्वात्पर्वतस्योपरि पर्वतोऽन्यस्तत्रापि मूले पुरुषत्रयेऽम्भः । या मौञ्जकैः काशकुशैश्च युक्ता नीला च मृदु यत्र ससर्करा च । तस्यां प्रभूतं सुरसं च तोयं क्षणाथवा यत्र च रक्तमृद्वा । ससर्करा ताम्रमही कषायं क्षारं धरित्री कपिला करोति । आपाण्डुरायां लवणं प्रदिष्टं मिष्टं पयो नीलवसुन्धरायाम् । शाकाश्वकर्णार्जुनबिल्वसर्जाः श्रीपर्णयरिष्टाश्ववरिंशपाश्च । छिद्रैश्च पर्णैर्द्रुमगुल्मवल्लयो रूक्षाश्च दूरेऽम्बु निवेदयन्ति । सूर्याग्निभस्मोद्भसराभवर्णा या निर्जला सा बहुधा प्रदिष्टा । रक्ताङ्कुराः क्षीरयुताः करीरा रक्ता धरा चेल्लमसूनोऽधः । वैदूर्यसद्वाम्बुदमेचकाभा पाकोन्मुखोदुम्बरवल्लिमा वा । भृङ्गाञ्जनाभा कपिलाथ वा या श्रेया शिला भूरिसमीपतोया । पारावतक्षौद्रहतोपमा वा क्षौमस्य वस्त्रस्य च तुल्यवर्णा । या सोमवल्लयाद्यैः समानरूपा माषाशु तोयं कुरुतेऽत्ययं च । ताम्रसमेता पृषतैर्विचित्रैरापाण्डुभस्मोद्भसराभुरूपा । भृङ्गोपमाङ्गुष्ठिकपुष्पिका वा सूर्याग्निवर्णा च शिला विस्तीर्णा । चन्द्रातपस्फटिकमौक्तिकहेमरूपा यास्येन्द्रनीलमणिहिङ्गुलुकाञ्जनाभाः । सूर्योदयांशुहरितालनिभाश्च याः स्युस्ताः शोभना सुनिवचोऽत्र च हृत्तमेतत् । एता ह्यभेद्याश्च शिलाः शिवाश्च यत्रैव नागैश्च सदाभिजुष्टाः । वेषां च राष्ट्रेषु भवन्ति राज्ञां तेषामदृष्टिर्न भवेत्कदाचित् । भेदं यदा नैति शिला तदानीं पाषाणकाष्ठैः सह तिन्दुकानाम् । प्रज्वालयित्वाथ सुनिर्वर्णा सुधाम्बुसिक्ता प्रविदारमेति । तोयं हृतं मोक्षकमक्षमा या यत्प्रक्षतः परिषेचनं तत् । कार्यं यरक्षारयुतं शिलायाः प्रस्फोटनं वह्निवितापितायाः । तक्रकाञ्जिकसुराः सकुलत्था मोलितानि बदराणि च तस्मिन् । सप्तरात्रसुषितान्यभितप्तां दारयन्ति हि शिलां परिषेकैः । नेम्बं यत्र त्वक् च नाम्नं तिलानां सापामार्गं तिन्दुकं स्यादुगुडूची । गोमूत्रेण भावितः क्षार एषां घट्टस्तोऽतस्तापितो भेद्यतेऽश्मा । आर्द्रं पयो कटुविषाचरणीवमेतं पारावताङ्घ्रिमलता च युतं प्रक्षेपः । टङ्कस्य तैलमथितस्य ततोऽस्य पानं पश्चाच्छितस्य न शिलासु भवेद्विघातः । क्षारे कदल्या मथितेन युक्ते दिनोषिते पाचितमायसं यत् । सम्यक् शितं चाश्मनि नैति भङ्गं न चान्यलोहेष्वपि तस्य कौण्ठ्यम् । पाली प्रागपरायताम्बु सुचिरं धत्ते न याम्योत्तरा कल्लोलैरवदारमेति महता सा प्रायशः प्रेरितैः । तां चेदिच्छति सारदारुभिरपां सम्पातमावारयेत् पाषाणादिभिरेव वा प्रतिचयं कुर्यात् द्विपाश्वादिभिः । कक्षुभवटाम्रप्लक्षकदम्बैः सनिचुलजम्बूवेतसनीपैः । कुरुवकताल्लाशोकमधूकैर्बकुलविभित्रैश्छततीराम् । हारं च नैर्वाहिकमेकदेशे कार्यं शिलासञ्चितवारिमार्गम् । कोशस्थितं निर्विवरं कपाटं कृत्वा ततः पांशुभिरावपेत्तम् । अश्मनसुलोशीरैः सरालकोशातकामलकचूर्णैः । कतकफलसमायुक्तैर्योगः कूपे प्रदातव्यः । कलुषं कटुकं लवणं विरसं सलिलं यदि वाशुभगन्धि भवेत् । तदनेन भवत्यमलं सुरसं सुगन्धि गुणैरपरैश्च युतम् । कृष्णो मघाशुराधापुष्यधनिष्ठोत्तराणि रोहिण्यः । शतभिषगित्या रम्ये कूपानां शस्यते भगणः । कृत्वा वरुणस्य बलिं वटवेतसकीचकं सिरास्थाने । कुसुमैर्गन्धैर्धूपैः संपूज्य निधापयेत् प्रथमम् । मेघोद्भवं प्रथममेव मया प्रदिष्टं ज्येष्ठामतीत्य बलदेवमतादि दृष्टा । भौमं दगा(का)र्गल मिदं कथितं हितोयं सम्यग्वराहमिहिरेण मुनिप्रसादात्" ।

दृग्ध त्रि० दह्-क्त । कृतदाहे ।भस्मीकृते "दग्धा दग्धं मनसिजं जीवयन्ति दृशैव याः" सा० द० । "सर्वं स्यात् दग्धमामिषम्" कर्मलोचनम् । देहस्याग्निदाहभेदाः सुश्रुते उक्ता यथा

"अत ऊर्द्ध्वमितरथा दग्धलक्षणं वक्ष्यामः । तत्र स्निग्धं रूक्षं वा स्थित्य द्रव्यमग्निर्दहति । अग्निसन्तप्तो हि स्नेहः सूक्ष्मसिरानुसारित्वात्त्वगादीनतुप्रवेश्याशु दहति । तस्मात् स्नेहदग्धेऽधिका रुजो भवन्ति । तत्र सुष्ठु दुर्दग्धं सम्यग्दग्धमतिदग्धञ्चेति चतुर्विधमग्निदग्धम् । तत्र बहिर्वर्णं सुष्ठुतेऽतिमात्रं तत्सुष्ठु दग्धम् । यत्रोत्तिष्ठन्ति स्फोटास्तीव्राश्चोपदाहरागपाकवेदनाश्चिराच्चोपशाम्यन्ति तद्दुर्दग्धम् । सम्यग्दग्धमवगाढं ताम्रफलवर्णं सुसंस्थितं पूर्वलक्षणयुक्तञ्च । अतिदग्धे मांसाभ्यन्तरं गात्रविशेषः सिरास्नायुसन्धिस्थिव्यापादनमतिमात्रं ज्वरदाहपिपासामूर्च्छाश्चोपद्रवा भवन्ति मर्मसु शिरेषु रोहति कृच्छ्रं विवर्णो भवति । तदेतच्चतुर्विध-